

in svečnikov, ki so za meščane financirali gladiatorske igre. Gaj Junij Prisk iz Arelate je ob priliki svoje kandidature za enega od obeh županov dal za mesto zgraditi oz. obnoviti podij v amfiteatru z vrati in srebrnim kipom Neptuna, ko pa je županstvo dobil, je dal še dodatno iz svojega premoženja postaviti štiri bronaste kipe. Priredil je tudi igre in uprizoritev lova na divje živali, ki so trajale dva dni, za mestne svetnike pa je ob tej priliki organiziral banket.

Med napise, ki se nanašajo na amfiteatre, sodi tudi znani počastilni napis na marmornem podstavku za kip (t. i. "marmorni spomenik iz Thorignyja") za uglednega meščana Tita Senija Solemna, ki so mu ga dale postaviti Tri Galije. Najden je bil v kraju Vieux (*Aragenuae*) pri Caenu, dolga stoletja pa je bil shranjen na gradu v Thorignyju. Zelo dolg napis iz leta 238 po Kr. je vklesan na treh straneh baze, na sprednji in obeh stranskih. Na prednji strani je navedena kariera Tita Senija Solemna, na desni stranski ploskvi je vklesano pismo prefekta pretorija Edinija Julijana prokuratorju Badiju Komnianu, ki vsebuje hvalo Titu Seniju Solemnu, na levi pa pismo vladarskega namestnika v provinci Britaniji Klavdija Pavlina Semniju Solemnu. Le-ta je bil v svojem rodnem mestu Aragenuah ugleden in zaslužen mož, med drugim eden od dveh županov, svečenik Rome in Avgusta v osrednjem svetišču Treh Galij ter upravitelj rudniških financ. Za mesto je ogromno napravil, med drugim je dal prirediti 32 gladiatorskih iger. Kot je razvidno iz napisa, je osebno dobro poznal nekaj uglednih osebnosti z Elagabalovega dvora.

Napisi gladiatorjev so največkrat nagrobniki, ki so jim jih postavili žene, njihovi učitelji ali tovariši. Večina je umrla precej mladih, v napisu je pogosto navedeno tudi število zmag, ki so jih dosegli. Nekaj je tudi posvetilnih napisov: oltarje so posvečali predvsem Diani in Nemezi. Zbrani in komentirani so tudi napisi na stopnicah amfiteatrov, ki so določali, kje kdo sedi.

Knjiga je zelo zanimiva, še posebej neobhodna pa je za vse, ki se ukvarjajo s sociološko aktualnimi problemi gladiatorskih iger, predstav lovov na divje zveri, zabave in preživljanja prostega časa v antiki.

Marjeta ŠAŠEL KOS

Supplementa Italica. Nuova serie 18. Edizioni Quasar, Roma 2000. 394 strani, številne fotografije med besedilom.

18. zvezek te izredno pomembne epigrafske serije, ki tekoče dopolnjuje *CIL* in druge stare epigrafske korpuse rimskih napisov Italije, vsebuje štiri prispevke. Prvi obravnava napise rimskega mesta Reate (zdaj Rieti) in njegovega upravnega teritorija iz 4. italске regije (*Sabina et Samnium*), napise je zbrala, opisala in komentirala Maria Carla Spadoni. Avtorica drugega članka je Silvia Maria Marengo, ki objavlja napise iz mesta Trea iz 5. regije (*Picenum*). V tretjem in četrtem članku so objavljeni napisi dveh mest iz 6. regije (Umbrije), v tretjem Giovanna Asdrubali Pentiti objavlja napise iz Amerije, v četrtem pa Simona Antolini napise iz Suase. Na začetku vsakega članka je bibliografija ter zgodovinsko-arheološki oris rimskega mesta, sledijo popravki in dopolnitve k napisom, ki so že bili objavljeni v enem od epigrafskih korpusov. Osrednji del članka so novi napisi, vsi objavljeni s fotografijo, če le niso izgubljeni, vsak prispevek pa zaključujejo epigrafski indeksi, s pomočjo katerih se je mogoče zlahka znajti tudi med večjim številom napisov.

Shema prispevkov, ki se je že takoj izkazala za zelo dobro, je ostala enaka vsa leta izhajanja zvezkov serije *Supplementa Italica*. Dejansko prinaša mnogo več kot le nove napise, saj so posebej pomembni izčrpní zgodovinsko-arheološki uvodi, ki nudijo zadnji, običajno popolni pregled zgodovine in arheologije mesta ter vso relevantno literaturo. Nujno je upoštevati tudi popravke in dopolnila k napisom iz *CIL*-a in drugih

korpusov, ker pogosto vsebujejo pomembne nove podatke.

Najzanimivejši del so seveda novi napisi, ki prinašajo povsem nove informacije za zgodovino obravnavanih mest, včasih pa tudi nove podatke, pomembne za cel imperij, npr. napisi, kjer so navedena službena mesta iz dolge kariere kakšnega senatorja ali rimskega viteza oz. vladarski ali votivni napisi. Največ napisov je bilo najdenih v mestu Reate, od koder je izvirala Vespazijanova družina: Svetonij, ki je napisal knjigo življenjepisov rimskih cesarjev, je za Vespazijanovega deda omenil, da je bil *municeps Reatinus*, meščan mesta Reate. Avtorica objavlja 84 novih napisov, med katerimi jih je nekaj pomembnih za cel rimski imperij. Že prvi je zanimivo posvetilo dvanajstim najsvetejšim bogovom, ki je v takšni obliki redko. Trije oltarji so posvečeni Vakuni, lokalni boginji, ki je morala biti za tamkajšnje prebivalstvo zelo pomembna in po svoji naravi očitno zelo polivalentna. Priporočali so se ji za srečno vrnitev s potovanja in za zdravje ter za druge pomembne stvari v življenju, ki jih niso posebej navedli. Med njenimi častilci so bili tudi predstavniki najvišjih socialnih plasti. V mestu Reate je bilo, podobno kot v mnogih drugih mestih v Italiji, najdeno posvetilo nečaku cesarja Tiberija Germaniku, ki je bil posebej v Italiji izredno priljubljen in so mu italska mesta izkazovala najrazličnejše časti. Zelo lepo nagrobno stelo s ščitom in sulico v zatrepu je dal Publiju Eliju Valentinu, ki je bil po rodu iz Siscije in je služil v osebni cesarjevi gardi, postaviti njegov vojaški tovariš. Ohranjen je daljši *cursus honorum* (službena kariera) na nagrobniku uglednega rimskega viteza Tita Priferinija Peta Memija Apolarisa - postavil mu ga je sin - ki je svojo raznoliko in dolgo kariero nastopil v vojski (bil je poveljnik 3. kohorte Brevkov iz Ilirika), se visoko odlikoval v Trajanovi dačanski vojni, bil med drugim tudi prokurator v Noriku, na koncu svojega službovanja pa je opravljal najvišje funkcije v svojem rodnem mestu.

Članki prinašajo še mnogo zanimivih napisov, vendar vseh ni mogoče podrobneje predstaviti. Rimski napis je primaren dokument in vsak vedno prinaša nove podatke in osvetljuje kak vidik iz življenja v rimski dobi; prav zato je izpovednost rimskih spomenikov silno dragocena. Kot drugod v italških regijah in provincah rimskega imperija prevladujejo nagrobniki, ki so zlasti pomembni za študij različnih socioloških aspektov in imenoslovja. Sledijo oltarji, posvečeni najrazličnejšim bogovom, večinoma znanim, ki so pomembni za preučevanje kultov in rimske religije. Knjiga sodi med temeljna dela s področja epigrafike, saj dopolnjuje *Corpus inscriptionum Latinarum*, in prav bi bilo, da bi bila v vsaki za antične študije specializirani knjižnici.

Marjeta ŠAŠEL KOS

Kurt Karpf: *Frühmittelalterliche Flechtwerksteine in Karantanien. Marmorne Kirchenaustattungen aus tassilonisch-karolingischer Zeit.* Monographien zur Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie 8 (izdajatelj Falko Daim). Universitätsverlag Wagner, Innsbruck 2001. ISBN 3-7030-0352-9. 153 str., 21 slik, 40 tabel.

Izredno privlačen del stavbne opreme zgodnjeresrednjeveških cerkva so kamni s pleteninastim okrasom. Tiste s karantanskega področja predstavlja knjiga Kurta Karpfa, ki se je z njimi srečal pri svojih raziskavah Molzbichla in njegove okolice na Zgornjem Koroškem. Arheološka izkopavanja v tamkajšnji cerkvi sv. Tiburcija so povečala število kmnov s pletenino na več deset. Dotedanje datacije tovrstne cerkvene opreme na Koroškem so poudarjale 9. st., še raje njegov konec. Ker pa je najstarejša cerkvena stavba skupaj s pripadajočim samostanskimi stavbami starejša od tamkajšnjih grobov iz 9. st. in so bili v njej najdeni ostanki kamnite korne pregrade, se je postavilo vprašanje novega ovrednotenja pojava kamnov s pletenino.